

Kratkočasno berilo.

Kdor po svetu gré, marsikaj zvé,

ali:

Kako se ujec Koča za „Novičarja“ poteguje.

△ — Popoldne po dokončani službi božji 23. rožnika 1861, ali štiri dni potem, ko je gosp. minister na predlog našega dr. Toman-a zastran vpeljanja maternega jezika v naših ljudskih in srednjih šolah odgovoril, da se zdaj kaj takega zatega voljo zgoditi ne more, ker morda tisti, ki slovensko mladost učijo, omenjenega jezika dovelj ne umé, in pa zato, ker še Slovenci toliko kupov potrebnih, zraven pa tudi nepotrebnih kujig nimajo kot druge ljudstva; prav takrat se majajo štiri osebe proti hiši, ki je zvonaj znamenje imela, da se znotraj za gotovi dnar lačen nasititi in žejen napojiti zamore. Pa te štiri osebe ne ostanejo v hiši, ampak jo skoz vežo in dvorišče naravnost proti vertu mahajo. Na vertu pa stoji lepa košata lipa, pod lipo pa več miz in ena izmed njih prav čisto belo pogrnjena, okoli miz pa sivkasto pobarvane klopi. Za belo pogrnjeno mizo se vsedejo ujec Janez Koča, njegova ljubljena Štefan in Miha in pa ondašnji kovač Juri, njih rojak.

Mislino pa, da preden se jedra te naše povestice primemo, nekoliko bolj na tanko o teh štirih osebah govoriti in sicer: Ujec Janez Koča, mož iz pretečenega stoletja, pošten, zgovoren in dobroserčen človek, zraven tega pa še do zadnje kapljice kervi skoz in skoz Slovenec in pa tak čislavec domorodstva, da, če je ravno čez štirideset let po svetu okoli hodil, izreke svoje matere nikoli spremenil ni. Oženjen ni bil nikdar, rad bi bil sicer Mihovo mater snubil, ko je vdova postala, pa ni mogel, kar bomo pozneje slišali. Sama ta pikica ga je nekoliko senčila, da je včasih malo svojeglaven bil, da, če je kaj poterdil, se mu je odgovoriti moglo: „Res je, res“, kar so mu pa vsi, ki so ga poznali, prav radi poterlili. Zvali so ga sploh le „ujca“. — Štefan, edini njegove sestre sin, kakor ga je pred drugimi imenoval, je bil kakih debelih štiri in dvajset let star. Miha „iz jarka“ po domače, ki bi bil lahko ujca Janeza pasterk, če bi bil smel njegovo mater snubiti, je okoli štirideset let bredel, in kovač Juri se je pa navadno bahal, da se je takrat na svet priklatil, ko so zadnje Francoze iz Krajskega stirali. Ujec Janez se ni brati in pisati učil, pa jo je vendar tako deleč priplazil, da je svoje ime in priimek začerkati mogel. Štefan in Miha sta v N.... v šolo hodila. Miha je tri latinske, Štefan pa le štiri male šole doveršil. Juri se je v M..., kjer je tudi v nedeljsko šolo zahajal, kovačije izučil in je je toraj nekoliko po nemško lomil. Rojeni so bili vsi štirje v tisti deželici, ki jo je mili Bog nekdanj med Kočevje in suho Krajno stisnil. Gledišče naše povestice pa je blizo tam, kjer Kerka prebistri pridruža se Savi.

Ko se štiri omenjene osebe za mizo vsedejo, prinese v belem rešetcu Jerica, berhka hišna hčerka, tisti hip pet prav snažnih kupic, ki pa niso dost izpod maseljca deržale, prav toliko ploščekov in pa parov vilic in nožev; na to smukne kot miška v hišo in pride vale spet nazaj s hlebom soršičnega kruha in pa z bokalom mikavnega marvina, ki se je igralo in lesketalo kot da bi bil nasipal živega srebra va-nj. Ujec se od veselja pomuza, ter deklici reče: „Jerica! ti si pa vendar vsa moja, ni li rejs?“ — „Res je, res“ zaverne devičica pa v hišo steče. Na to nareže ujec pet kosov kruha, natoči kupice, ter na dalje beseduje: „Dali smo Bogu, kar je božjega, zdaj pa poskerbimo tudi sami zase“ in tako začnejo jesti in piti.

Med tem, da naši štirje znanci prvi bokal spraznejo, pride še nekoliko drugih možakov na vert pod lipo. Vsak jih pozdravlja rekoč: „Bog Vas sprimi, ujec s tovaršijo“ ter se na posebno klop vsede. Jerica jim prinese, kar poročé, in kmali vse čeljusti melejo in po gerlih pa vince

svoj „luk, luk, luk“ prepeva. Zdaj se pa ujec na prazni bokal kazaje oglasi: „Jerica! ti si na me pozabila, li ni rejs?“ „Res je, res“ odgovori ona, ter po bokalu seže.

Nekoliko hipov mine, kar pride s polnim bokalom krepák in zal možak, za njim pa Jerica, ki je na velikem lesenem krožniku pečenega praščka, ki je v rivčku zrelo krasno jabelko, v ušesih pa rožmarinove kitice imel, nesla in ga na mizo postavila. Ta novi gost, ki vale k ujuu gré in ga pozdravi in tako tudi Štefana, Mihata pa poljubi, pa ni bil drug nobeden kot Jeričin oče ali gostivničar, ki sta z Mihom posebna prijatla bila, zato ker sta tako dolgo sošolca bila, da je Miha šolo na klin obesel. — Janez, tako je bilo gostivničarjevo ime, pa je vseh šest latinskih šol doveršil in je potem gospodarstvo prevzel. Zavoljo umetnosti in možkega obnašanja ga je soseska tudi za župana izvolila ter ga čislala visoko. Ko Janez svoje gosti pozdravi, se vsede za mizo, potegne pečenko k sebi, smukne z jeklenico po velikem nožu, ter ga tako razdeljuje, da ga je le veselje bilo gledati. Na to vse ujuu podá; ta vzame svoj kos in drugi za njim. Pomenkvajo se med tem po navadi najpervo od vremena, zastran slabe letine, kupčije, pomanjkanja srebra, pa spet obmolknejo, ter pijó in jejo, kar jo sproži gostivničar: „No! kaj smo morebiti se tu na sedmino sošli? — Ujec ali ne veste, kaj da bo jutri? Sta li Miha in pa Štefan*) svoj pot zastonj storila, da bi tukaj dolgi čas prodajala? Ala! kupice na kviško, Bog vas živi ujec! spiti morate do zadnje kapljice! Tako je prav, židane volje bodimo, sej smo poštene možje in nikogar se nam bati ni.“ (Dal. prih.)

Književnost jugoslavenska.

Slavni gosp. Kurelac na svetlo je dal zopet nekaj novega, to je: „Pokorni i mnozini psalmi Davidovi“ složeni v slovinski jezik na čislo i miru po Šimunu Budine-u popu Zadradninu“. Dodana je pesem Mrnavića „o muci gospodinovoj“.

Dodal je učeni naš prijatelj znanstven pretres o jeziku Budinićevem, mično in točno kakor gosp. Kurelea poznamo. — Knjiga je posvečena gosp. Vončinu, in v tem posvečevanju tako govori o legi Slavenov:

„Preved narodni smo unim, ki so zinuli, da nas požrò; kateri zaničujò narodnost kakor pravijo, vendar pa svojo kjerkoli morejo vsakemu narivajo; še le po času se začuje, kako je silna in močna, da vse une druge stisne in pozoblje. Znajo oni, da nam je slavenska narodnost slaba; al oni bi želeli, da je še slabeja, da jo morejo ložej prebaviti. Nudé nam slobodo, al s tim pogojem, da nam ostrigó runo. Žalostna sloboda škopcu (kostrunu) ostrizenemu! — In vender še njih nije sram grajati nas, da ne znamo, kaj je sloboda. Sloboden al svoboden je, kdor je sam svoj; pa če po svoje ne govoriš, al ne moliš, al ne živiš itd., nisi svoj. Al so nekteri narodi, kateri tim manj imajo obraza, čim se več izobrazujejo. Sinovi resnice premenili so se v sinove laži; eno govore, drugo mislijo. Nije jim na sercu sloboda naša, kakor tudi ne naš nauk. Ker čeravno kričé: Vi sirovci! ne plašijo se od kakšnekoli sirovosti (saj si segajo celó s Turki v roke), ampak njim je slavenstvo odurno, njegova moč, slava in napredek ali vspeh. Na koga so se režali ti pitomi ljudje? Na našo prostost in neznanje? Niso, ampak peče jih, ker smo se napotili in namenili sirovca sleči in človeka obleči. Ne gnjusí se jim, da smo zaostali, ampak duša jim je zavidna zavoljo našega blagra, ki nam še ni gotov, ampak ki nam še le priti može. S te strani bo še slavenskemu narodu mnogo neprilicnosti. Prerok, ki ga nam je Budinić predstavil, mnogo

*) Miha še zmirom s konji na veliko ali debelo terže, pa ima svoje mešetarje in toraj večidel domá prebiva; Štefan pa že čez osem let kmetuje in se je barantii s suho robo popol-Pis.

se toži na svoje protivnike; al ako pregleda v duhu protivnike slavenske in bi zval na njih jezo božjo, vse bi se mu strune potergale. Pa še to je nesreča: vsak je pri nas druge misli, pa vsakega da podučiš in premagaš!“

Toliko iz posvečenja; vidimo na kratko krepko opisane tudi rane, ki pečejo nas Slovence. — Obširnejši oglas bodo „Novice“ prinesle ob svojem času; za sadaj le toliko, da se obširna in lično natisnjena knjiga, dobiva tudi v Ljubljani v bukvarnici Giontini-tovi po 1 gold. nov. dn.

Dopisi.

Iz Topčidera pri Beligradu v Serbii 20. julija. Obljubil sem zvest dopisnik „Novicam“ ostati, in jim kmali iz Srbije to ali uno pisati. Da Vam pa ročno pisal nisem, so bile vzrok tega mnoge opravila, ki sem jih perve dni svojega dohoda imel; zakaj treba mi je bilo vse svoje dušne sile in vsako uro sveti cirilici in lepemu serbskemu jeziku darovati, v katerem sem žali Bože! neukretnež bil, in brez kterega zdaj živeti ne morem! Oh, da bi se bili pač moje dni po gimnazijah saj nekoliko cirilice učili in da bi vsaj zdaj se to godilo in v naših gimnazijah na vse jugoslavenske jezike ozir jemal, da bi bil Slovenec zmožen, si povsod pošteno in brez truda kruh služiti! Šel sem, kakor vam je znano, 18. maja, to je: binkoštno saboto skozi belo Ljubljano s svojo družino na Serbsko v svojo novo službo. Pervo noč smo hvala Bogu dobro prenočevali v Pragerhofu v neki mali leseni koči. Binkoštno nedeljo 19. maja derdramo celi ljubi dan po lepih, rodovitnih, spodno-štajarskih, hervaških in ogerskih ravninah; ogledujemo nebrojne kerdela konj, volov, krav, ovac, kostrunov, prešičev, gosí itd. po teh lepih deželah; občudujemo lepo, veliko Blatno jezero (Platten-See) na Ogorskem, memo kterega smo se dobrih pet ur vozili; izpraznujemo in napolnujemo čutaro s sladkim vinom prav marljivo in po Ogorskem kaj po ceni, po 28 novih krajcarjev bokal; mislil sem, da dobro kapljico zastonj dobivam, ker bankovce smo po Ogorskem takrat že na štiri dele sveta razpotegovali in za dve fliki je bila moja čutara dvakrat polna. In tako pridemo v razpotegovanju bankovcev in praznenju čutare ob 9. zvečer v Buda-Pešt, v lepo glavno mesto ogerskih homatij. Tukaj se nam precej slaba godi; zakaj kvartirja nisem mogel nikakor dobiti ne. Iskal sem ga dobre dve uri in človeka sem plačal, da mi ga je iskati pomagal; al pri vsem tem je ura že 11. odbila in še nisem vedil, al bom kako sobo dobil ali pod milim, merzlim nebom prenočiti mogel. Kamor koli sem prišel in kjer koli sem poprašal po velicijah in malih oštarijah je bilo vse polno ljudi in odgnali so me: Nimamo nič praznega! Se ve, Ogri so že takrat v svojem zboru veliko politiško štrečno mešali, in to mešanje je mnogo radovednih ptujcov v Buda-Pešt privabilo in te mesti tako ljudi napolnilo, da sem po dolgem iskanju komaj malo pusto luknjo za eno noč dobil, v katero sem kaj veselo stopil in za njo nad 3 goldinarje za prenočišče plačal, zakaj zunaj je tako ostra burja brila, da so meni in moji družini mraza zobje in čeljusti klepetali. — Mislil sem kaki dan v Buda-Peštu ostati in te dve lepi mesti bolj natanko ogledati; ker pa stanovanja dobiti nisem mogel, se vsedem drugi dan ob 6. zjutraj v barko, se peljam dan in noč po Donavi in pridem s svojo družino ob 5. zjutraj 21. maja v Zemun. Tukaj dam potnico podpisati, grém potem zopet v barko, se peljam kake pol ure skozi široko Donavo in Savo in pridem ob 8. zjutraj 21. maja s svojo družino v veliki Beligrad. — Tukaj me je precej neka groznica obšla, ko sem od svoje male apoteke, ki sem jo sabo peljal, 7 goldinarjev srebra plačati mogel — srebra pa nisem imel ravno dosti, skoraj nič; toraj sem menjal 80 goldinarjev bankovcev in dobil sem za nje 29 goldinarjev srebra in še nekoliko manj! To me je zlo poterlo.

Ko sem kvartir dobil, grem naravnost v popečiteljstvo (ministerstvo) in tam dobim na izvolj ali na svoje mesto v Karanovac, 40 ur od Beligrada iti, kjer bi imel 1000 fl., to je 500 tolarjev letnega plačila, ali pa v Topčideru, četert ure od Beligrada, ostati, kjer imam 300 tolarjev, zastonj dva hlapca, kvartir, derva in dva lepa verta. Da bi se pa dobro pomislil in izbral, mi dá popečiteljstvo en teden odlaga. Odločil sem se po nasvetu slavnega g. Gavrilovića, popečitelja financije, v Topčideru ostati. Tisti dan, 23. maja, ko jez pridem v Beligrad, je prišel tudi starec Omer Paša v Beligrad in privlekel je s sabo 8 voz — polnih bab! Knez Mihael mu je svoje vojnike na proti poslal, in šlapala mu je vsa turška armada in vsi prebivavci turškega mesta, kateri turban nosijo, naproti; tako so mu tudi ptujci na proti capali, med kterimi sem tudi jez bil in lepega, sivega Ličana v obličje gledal. Serbi se za-nj niso nič zmenili; nobeden ga ni pogledal, nihče mu ni šel naproti; nikomur ni bilo za-nj mar; jezili so se pa grozno, ko so zvedili, da je v njih deželo in glavno mesto prišel, in brez da bi se bil pri njihovim knezu oglasil, zopet tiho peté odnesel.

Od 21. maja do današnjega dneva sem že nekoliko reči za „Novice“ nabral in mislil sem jih v kratkem Vam poslati, kar nenadoma včeraj gosp. popečitelj Gavrilović k meni v Topčider pride in me popraša: Ali jez za kakega živinozdravnika v Ljubljani vem? Ko mu odgovorim, da ne vem, me prosi Vas, gosp. vrednik, poprašati, ako se kateri iz Vaše šole v Ljubljani ali na Krajskem dobí, ki bi imel veselje na Serbsko iti. *)

Tudi vam povem, kar je vam že gotovo po avstrijskih časnikih znano, da je zdaj 11 praznih služb za medicinske doktorje v kneževini srbski. Konkurs terpi od zdaj do 1. oktobra. Tukaj leži še dosti dosti neobdelanega sveta tudi za dohtarje, in če se koliko gibati hočejo, lahko dobro živijo s polno mošnjico, zakaj tukaj je vsega dosti in vse vse je prav po ceni, da morebiti nikjer tako. Posebno letos je tukaj kaj dobra letina; žita še nikoli svoje žive dni nisem vidil, kakor tukaj, in vinska terta je okoli Topčidera polna kakor brinje. Tudi sadje: češplje (slive), hruške, jabelka itd. je tukaj letos neznano obrodilo, češinj je bilo, da bi bil lahko z njimi Donavo zasul.

Ob kratkem Vam bom poslal popis Beligrada in Topčidera, in nektare običaje srbskega naroda itd.

Dr. Ivan Kovač.

Iz Slovenskega Štajerja 1. avg. F. Š. — Smešnice, da več ne morejo biti, nam je prinesla dné 24. julija graška „Tagespošta“, ki se ko žaba napihuje vsaki dan zoper narod slovenski, dokler se ne bode v prevelikem napihu razpočila. Kaj so zapeljane slepe sirote — srenjski predstojniki — podpisali in prosili, kakošno željo so slavnemu deželnemu vladarstvu predložili, zdaj vemo in smo brali. Kdor nima slame v glavi ali serca v petah, se smeja na glas tej prošnji. Nočem omeniti sramote in izdajavstva mariborskega volitnega okrožja, — žalostno je le, da sta deželna poslanca zvalila tako sramotno prošnjo; — le prošnjo iz okrožja sv. Lenarta v slovenskih gorica hčem na rešeto zdrave pameti djati in enmalo pretresti. Prosijo predstojniki 32 srenj — če je res? — vendar, da prav povem, prosi le eden; zakaj le eden izdajavec, ki slovenski kruh je, je zavekal ko žaba v mlaki in drugi so jo pa zapeljani za njim potegnili — prosijo, da bi se v naših slovenskih šolah učilo le samo nemški; slovenščina naj bi bila le stranski predmet, ali kakor ga imenujejo „Nebengegenstand“. Uni mož, ki je zmazal to prošnjo in se naj berž iz Salomonovega verča naserkal modrosti, dalje spodaj pravi, naj bi vendar uradniki popolnoma zastopili in

*) Kdo želi omenjeno dobro službo živinozdravnikovo, naj se kmali oglasi pri vredništvu in pové, kako in kaj. Izučen kovač in živinozdravnik ob enem bi utegnil najbolj pripraven biti.